

ELS MIERES, MESTRES PEDRERS DE GIRONA¹

PERE FREIXAS I CAMPS

IEG

Resum

Com tants altres picapedrers actius a Girona durant la segona meitat del tres-cents, els Mieres van treballar al costat de Pere Sacoma, el principal mestre pedrer que va acaparar en aquest temps les obres de la ciutat més importants, tant de promoció eclesiàstica com civil. En aquest breu treball presentem una primera aproximació biogràfica i professional de dos dels membres de la família, Guillem i Pere Mieres. Queden encara incògnites per desvelar d'ambdós, assenyaladament d'un nebot homònim del primer, i notícies noves per descobrir que permetran avançar, així ho creiem, en el coneixement del curs vital d'aquests mestres pedrers i, tal vegada, possibilitaran fer créixer els membres de la nissaga dedicats a l'ofici de l'extracció, la talla i el comerç de la pedra de Girona.

Paraules clau

Arquitectura gòtica, pedrer, pedra de Girona.

Abstract

Like many other stonemasons active in Girona during the second half of the fourteenth century, the Mieres worked with Pere Sacoma, the main master builder who at that time was commissioned to build the most important buildings in the city, both civil and religious. In this brief work we present a first biographic and professional approach of two of the family members, Guillem and Pere Mieres. There are still unknown facts to unveil of the two as well as of their lineage, especially of a nephew with the same name as the first member mentioned. There are also new facts to be found out which will allow us to proceed -so we believe- towards the knowledge of these master builders' vital course and, may be, to increase the number of the family members dedicated to the extraction, cutting and trade of the pedra de Girona.

Key words

Gothic architecture, stonemason, Girona limestone.

¹ Agraïxo d'una manera especial a Josep M. Gironella i Albert Reixach la seva generositat en cedir-me algunes de les notícies documentals sobre els Mieres que m'han servit per completar les referències que jo havia aplegat dels fons documentals de l'Arxiu Històric de Girona. Al seu director Joan Ferrer i a l'arxiviera Sílvia Mancebo el meu reconeixement per a l'atenció i col·laboració que tothora he rebut.

INTRODUCCIÓ

En un estudi recent sobre la nissaga dels Marenyà, mestres pedrers gironins, remarcàvem la col·laboració sovintejada d'un dels seus integrants, Ramon Marenyà (c. 1330-†1390), amb els principals mestres d'obres coetanis, entre d'altres amb Guillem Mieres (...1361-†1408).² Era habitual, d'altra banda, la cooperació entre artífexs en determinades comandes segons la grandària i dificultat del projecte, o senzillament per conveniència personal. I hem de pensar que sovint els mestres pedrers s'inclinaven també per la constitució de societats entre dos o més integrants. Els llibres notariais enregistren contractes de societats, assenyaladament entre mestres d'obres i entre escultors. D'aquests darrers són conegudes les associacions entre Aloi de Montbrai i Pere de Guines per fer front a encàrrecs reials, i sobretot la del primer amb Jaume Cascalls. Dins el segle XIV anotem a la ciutat de Girona les associacions dels mestres d'obres més significats, com ara la que van establir, sense que per ara en coneguem el registre notarial, Guillem Bofill I (...1337-†a.1389) i Antoni Escuder I (...1375-1396...) per afrontar l'encàrrec de la Pia Almoïna de més de dos mil carreus amb destí a una de les façanes de la institució almoïnera.³

Lluny de la idea romàntica de l'artífex amb més o menys reconeixement social i treballant de manera aïllada, cada cop és més clar que a la baixa edat mitjana els mestres de la pedra, i també d'altres oficis com ara pintors i vitrallers no feinejaven pas tancats en el seu obrador, i menys encara d'una manera exclusiva, sinó que sovint cercaven la col·laboració puntual amb altres mestres del seu ofici, ja fos a través d'un compromís contractual per a una obra determinada, o bé anant a cal notari per formalitzar una societat o companyia mitjançant la qual afrontar amb més garanties d'èxit un projecte de llarga durada, o bé més d'un encàrrec

² Freixas & Fumanal, 2019, p. 203.

³ Canal, Freixas, Nolla & Sàgrera, 2020; Freixas, 2020, p. 227, 235-239. Amb un esperit inversor, tenim notícia de societats entre membres d'oficis diferents, com la que van convenir el 22 de juny de 1499 el mestre de cases Martirià Oliveres i el pareire Miquel Lloberes per fer sabó. El primer exercí d'administrador per ser qui aportava un capital de 38 lliures, 15 sous i 6 diners per a la constitució de la societat, inversió que la societat considerava necessària per posar en marxa la fabricació de sabó durant tres anys, missió de la qual s'havia de fer càrrec Miquel Lloberes al seu obrador situat al carrer de Pedret. Transcorreguts els tres anys, si la companyia es dissolia, Oliveres recuperava el capital invertit i la resta a repartir: AHG, Notariais, Girona 6, vol. 212, s.f.

ahora. Els artífexs de la pedra exercien el seu ofici indistintament a la pedrera, a l'aire lliure i en un cobert o obrador, a la llotja instal·lada a peu d'obra en fàbriques d'envergadura, i al pati o taller de casa seva.⁴ No sembla pas, d'altra banda, que a la pedrera només hi treballessin els trencadors. Tant és així que els pedrers que vivien al barri gironí de Pedret gaudien d'un plus de proximitat en tenir la pedrera ben a prop de casa, per no dir dins del mateix pati.⁵ Per tant, i així es desprèn també de les anàlisis estilístiques, hem de pensar que el resultat final d'una obra implicava la cooperació d'una, dues o més mans, amb una estructura d'equip més o menys organitzada per aconseguir els resultats desitjats pels comitents dins dels terminis estipulats.⁶

Com arreu d'Europa, la presència a la Girona baixmedieval de veritables llinatges d'artífexs de dues i tres generacions eren freqüents. Per bé que no de tant renom com la nissaga de constructors francesa dels Deschamps, o els Parler, mestres d'obres i escultors que van passejar durant dècades per Bohèmia i l'Europa central, la seva empremta en

⁴ Victor, 2009a, p. 204. És digne de notar que la locució *llotja* servia per expressar, no tant l'espai de treball, generalment cobert, on feinejaven els picapedrers a peu d'obra, com el lloc de reunió, tancat, on es formaven també els aprenents. En ocasions es podia convertir en un centre d'ensenyament en la pràctica de l'ofici i de la transmissió d'experiències sobre novetats arquitectòniques o, senzillament, sobre detalls del projecte en curs. Singularment a l'hivern, la llotja es podia convertir en un indret de treball amb calefacció, on es guardaven les eines, a peu d'obra o a la pedrera, i que podia comptar amb refetor i habitacions on eren acollits artífexs de l'ofici que hi feien estada temporal; vegeu Canal *et alii*, 2020, p. 60.

⁵ Juan, 2014, p. 159-161; Canal *et alii*, 2020, p. 62. S'ha remarcat que la versatilitat en el treball era també una manera de fer front amb més èxit a la precarietat laboral. Hem de creure que els pedrers gironins tant podien estar a la nòmina de la catedral com a la pedrera o al seu obrador carejant pedra o esculpint elements arquitectònics seriatos, ossaris i relleus ornamentals. Fins i tot els mestres majors i picapedrers de la seu i de Sant Feliu solien visitar i obrar ocasionalment a la pedrera de la qual eren els tinents o per compte d'altri. Diverses notícies dels llibres d'obra de la seu gironina d'aquests anys d'activitat dels Mieres així ho acrediten.

⁶ Juan, 2014, p. 153-157. Compartim amb l'autora l'opinió que es fa difícil entendre que la formalització d'una companyia o associació de dos artífexs hagués de comportar necessàriament una preeminència d'un sobre l'altre, o que un d'ells exercís el paper d'empresari que alhora subcontractava les feines que rebia la societat. El tàndem Bofill-Escuder *supra*, propietaris de pedreres al barri de Pedret, és clar que per a l'obra de la Pia Almoina de Girona van exercir d'empresaris encarregats de subcontractar l'extracció, el carejat i el transport de la pedra fins a peu d'obra, sense que ens consti una societat formalitzada notarialment entre ambdós. Per a una panoràmica general sobre les pedreres a la confederació catalanoaragonesa: Español & Valero (ed.), 2017. I per a l'àmbit de la ciutat de Girona: Fumanal, 2019 (tesi doctoral inèdita)

nombrosos projectes, el fet és que el producte gironí sorgit de les pedreres de Pedret, explotades i comercialitzades per diferents mestres pedrers, alguns pertanyents a famílies de llarga durada en l'ofici, va tenir un grau altíssim d'acceptació en els diferents estats de la corona catalanoaragonesa i més enllà encara.

En aquest breu estudi aportem notícies noves sobre una d'aquestes famílies, els Mieres, singularment de Guillem, que creiem que permeten fer un esbós inicial de la seva biografia i contribueixen a perfilar la seva activitat a Girona, com també pensem que poden contribuir a precisar una mica més el quadre gironí de la indústria de la pedra, a l'entorn del qual la historiografia ha fet darrerament avenços significatius.⁷

ELS MIERES

Aquesta família de mestres pedrers gironins devia gaudir d'un cert renom, com es desprèn de les seves relacions professionals amb els principals mestres pedrers que treballaven a la ciutat entre la segona meitat del segle XIV i el primer terç del XV. Tinents de pedreres a Pedret, al costat de Pere Sacoma i Guillem Morei, entre d'altres, van participar en la construcció de les principals obres de la ciutat, assenyaladament la catedral i Sant Feliu, van treballar també al servei del municipi en el reconeixement d'obra pública com les muralles i els ponts, i degueren ocupar, en definitiva, una posició social i econòmica rellevant d'entre els representants de la mà menor.⁸

⁷ Canal *et alii.*, 2020. Deixem de banda, per ara, el nebot Guillem Mieres sobre el qual no en tenim notícies certes com per destriar el seu curs professional respecte de l'oncle, citat *senior* a la documentació: Vegeu nota 10.

⁸ Freixas, 1983; Canal *et alii.*, 2020, p. 73. Els picapedrers i mestres de cases, singularment els que dirigien les grans obres, gaudiren de reconeixement social si hem de fer cas de les al·lusions en termes elogiosos a Pere Ciprés i Berenguer Cervià, per posar dos exemples de mestres de cases quatrecentistes, als quals així s'hi refereixen alguns testimonis documentals. En temps anteriors, els primers constructors que als segles XIII i XIV van dirigir les catedrals i edificis monàstics del Principat eren considerats ben segur no pas uns senzills artesans, sinó veritables mestres coneixedors de la geometria, capaços de dissenyar projectes fins i tot agosarats segons el parer de col·legues contemporanis seus, com es desprèn de la primera consulta de mestres d'obres de Girona de 1386 i, per descomptat, de la segona i definitiva de 1416. Vegeu Freixas & Victor, 2009, p. 197-198.

El més documentat i que millor coneixem dels Mieres és el mestre pedrer de nom Guillem. Va néixer a Pujals dels Pagesos, avui municipi de Cornellà del Terri (Pla de l'Estany), fill de Berenguer Mieres, ben segur pagès, en una data indeterminada del segon quart del segle XIV, al mas Mieres d'aquesta població.⁹ La primera notícia data de l'any 1361, quan amb el seu pare Berenguer i un probable germà clergue de nom Francesc, el també domer de la parròquia d'Esponellà (Pla de l'Estany) vengueren un violari al taverner de Girona Guillem Julià pel preu de 15 sous anuals.¹⁰ Dos anys més tard amb aquest darrer reconegué el 29 de març el deute d'un préstec de 23 sous i 10 diners rebut d'uns drapers de Girona.¹¹ No trobem constància durant aquest temps de cap activitat relacionada amb el seu ofici de picapedrer. El seu decés hem de situar-lo vers 1408.¹² No hem pogut esbrinar el parentiu amb Pere Mieres, el segon pedrer de la família fins ara identificat, actiu entre els anys 1377 i 1428. Cinquanta-un anys d'activitat documentada d'aquest mestre fa pensar en la coincidència de nom amb un altre membre del llinatge Mieres dedicat al mateix ofici. De la mateixa manera es pot imaginar l'existència de dos mestres Mieres de nom Guillem. Sigui com sigui, els Mieres van tallar pedra a les seves feixes de pedrera amb destí a les principals obres de Girona al costat del mestre d'obres més destacat de la ciutat, Pere Sacoma, i d'altres de ben reconeguts com Guillem Morei, els Escuder, etc. La capacitat tècnica reconeguda de Guillem Mieres va ser escoltada en la primera reunió d'experts en l'ofici de la construcció de l'any 1386, i en la qual Mieres es manifestà al costat del mestre major Pere Sacoma, partidari de la nau única contra la majoria d'experts cridats a la consulta, que es decantaren pel projecte de tres naus i que va liderar durant un temps el mestre d'obres i escultor mallorquí Guillem Morei.

⁹ AHG, Notarials, Girona, 3, vol. 15, s.f.; Notarials, Girona, 5, vol. 412, s.f. Dues notícies contingudes en aquests registres esmenten respectivament Francesc Mieres (1372), prior de la capella de Sant Bartomeu de Torres, actual parròquia de Vilavenut (Fontcoberta, Pla de l'Estany), i Geroni Mieres (1383), sastre de Girona, possiblement germans seus.

¹⁰ AHG, Notarials, Girona, 1, vol. 50, f. 64-69.

¹¹ AHG, Notarials, Girona, 1, vol. 270, f. 69r-v.

¹² AHG, Notarials, Girona, 1, vol. 340, f. 46v; Notarials, Girona, 5, 412, s.f.; 413, s.f. El 1383, al costat de la seva vídua Alamanda s'hi anota un fill d'ambdós de nom també Guillem i sastre d'ofici, difunt abans de 1445, habitant a Girona i veí del ferrer Francesc Bofill: AHG, Notarials, Girona, 7, vol. 108 s.f. Vegeu Canal *et alii*, 2020, p. 75.

Basílica de Sant Feliu de Girona, portal nord. Segle XIV. Fins al desmuntatge del claustre de l'any 1374, és probable que servís de porta d'accés al recinte claustral de l'antiga col·legiata. Tant en la construcció del portal com en les andanes del claustre hi participà Guillem Mieres (Foto de l'autor).

EL MESTRE PEDRER GUILLEM

A mesura que avança la recerca van creixent els integrants de les diferents nissagues de mestres pedrers actius a la Girona del tres-cents i del quatre-cents, la qual cosa no fa més que acreditar la perpetuació en el temps de l'ofici al si d'una mateixa família, ja sia per línia directa o per la via matrimonial de conveniència professional i profit domèstic i econòmic. A la regió de Girona és el cas de les famílies dels Biure, Escuder, Marenjà, Martí, Mata, Sans, Sapllana, etc., amb dues i tres generacions de mestres pedrers. Dels Mieres en coneixíem fins ara dos individus, Guillem i Pere. Ara, però, es pot plantejar amb la ponderació necessària l'existència de dos pedrers Mieres de nom Guillem, oncle i nebot i d'un tercer Guillem ja esmentat i sastre d'ofici.¹³ No obstant això, no tinc prou dades documentals que permetin en un curs professional relativament llarg de quaranta-set anys, entre 1361 i 1408, la diferenciació entre els dos Guillem pedrers, que no hauríem pas plantejat sense conèixer la presència d'un Guillem *senior* a l'obra del campanar de la basílica de Sant Feliu, i també a la del claustre efímer (1366), on va carejar blocs de pedra per a una de les andanes.¹⁴ Per la seva banda, la relació professional amb Pere Sacoma anava més lluny que la coincidència a peu d'obra de Sant Feliu o de la

¹³ Chamorro, 2017, p. 102-103. A la nota 18 l'autor transcriu un assentament de despesa de 1369 referent a la construcció del campanar de la basílica de Sant Feliu en el qual apareix Guillem Mieres amb el qualificatiu de *senior*, sens dubte, per distingir-lo d'un altre personatge *junior* del mateix nom i cognom, això és, més jove que el primer. Encara que ambdós Guillem no apareixen en el registre setmanal de pagament dels salaris dels pedrers que treballaven al campanar de Sant Feliu, hem de pensar que es tracta d'una fórmula similar a l'emprada pel canonge obrer de la catedral en el cas dels Bofill de nom Guillem, quan per diferenciar el pagament a un i altre, el canonge anota en una mateixa setmana la precisió *junior* i *senior* darrera els cognoms. No acabem de veure clar que en aquest temps, com afirma Chamorro, Guillem Mieres *senior* treballés d'aprenent de Pere Sacoma, sinó en tot cas com a col·laborador, com veurem més endavant, ni que el macip Guillem, de ser un Mieres, fos el jove nebot del Guillem Mieres més gran que era a l'obra des de força abans de l'inici de la fàbrica del campanar de Sant Feliu, com a mínim des de 1361, primera dada coneguda de Guillem Mieres, quan treballava sota el mestratge de Pere Capmagre al portal del claustre de la basílica —gairebé segur l'actual portalada nord del temple— en feines relacionades amb *parestatges magnos*, probablement les bastides per treballar en el portal a partir d'una certa alçada com ara de les impostes i el dovellatge de l'arc: ADG, Llibre d'Obra Sant Feliu, reg. 453, f. 36. Vegeu Freixas, 2016vs, p. 112, 114, 246.

¹⁴ Chamorro, 2004, p. 314. La coincidència d'ambdós pedrers Mieres és inequívoca quan l'any 1369 aporten *lapides magnos* de la feixa de pedrera que explotaven ells mateixos amb destí a l'alambor del campanar de Sant Feliu: ADG, Llibre d'Obra Sant Feliu, reg. 454, f. 38. Per a la basílica de Sant Feliu vegeu Freixas 2016.

seu, aquesta darrera pensem que molt estreta, assenyaladament en la defensa del projecte d'una nau durant la consulta de 1386. Ambdós els retrobem encapçalant les obres de construcció d'un pont nou sobre el riu Ter, a tocar de l'entrada nord de la ciutat, del qual avui encara es veuen restes dels basaments de dos pilars prop de l'actual pont de la Barca.¹⁵ Gairebé es pot dir, doncs, que Guillem Mieres i Pere Sacoma treballaren colze a colze.

Era habitual que promotors de construccions d'envergadura, singularment en obres eclesiàstiques, bisbes i capítols maldessin per retenir al seu capdavant els mestres d'obres que consideraven els més adequats per dirigir els treballs? Tot fa pensar que sí, a la vista de la mobilitat de mestres pedrers que contractaven al mateix temps diferents obres, com a mínim els més reconeguts. En l'àmbit gironí tenim notícies d'aquesta pràctica que acrediten la voluntat d'evitar que el comitent d'una obra nova pogués prendre-li a un altre el seu millor mestre en la direcció del projecte. El fet és que el nostre Guillem Mieres i un altre reconegut Guillem, el mallorquí Morei, van convenir per separat amb el bisbe i capítol de la catedral el compromís de no marxar de per vida de l'obra de la seu. Aquest darrer des de la posició de cap de les obres, i Guillem Mieres com a mestre experimentat al qual l'any 1386 ja se li havia demanat l'opinió sobre la continuïtat del projecte d'una o tres naus, alhora que tenia la confiança dels jurats de la ciutat en qüestions d'urbanisme i visures de cases privades, i de les obres de les noves muralles trescentistes, incloent-hi les valoracions pertinents de materials i preus.¹⁶

¹⁵ AHG, Notarials, Girona, 5, vol. 363, s.f. L'any 1373, sis anys després de l'inici de les obres del pont sota la direcció de Pere Sacoma, Guillem Mieres seguia actiu en aquesta obra que compaginava, com el mateix director, amb altres treballs, a més de sant Feliu i la seu. És habitual, d'altra banda, trobar Pere Sacoma exercint de testimoni en inscripcions notariales de Guillem Mieres, com ara en el reconeixement d'aquest d'haver cobrat del clergue Pere Miró (1369), procurador de les obres de la seu, deu florins per la seva dedicació a la catedral, assentament en el qual figuren també de testimonis els pedrers Berenguer Calvera (...1326-1377...) i Pere Satorra (...1367-1401...), provinent de Ripoll, on va obrar deu columnes de les trenta que s'havia compromès a fer per al claustre del monestir ripollès, i actiu a la catedral de Girona des de 1367: AHG, Notarials, Girona, 5, vol. 198, f. 57r-58r; Girona, 6, vol. 92, f. 60v.; vol. 93, f. 48v; ADG. Llibre d'Obra Catedral, 1, f. 51v. Vegeu Fumanal, 2019, p. 461.

¹⁶ AHG, Notarials, Girona, 5, vol. 220, f. 12 El compromís de Guillem Mieres va ser revocat de seguida, cosa que faria pensar en la poca formalitat d'aquest tipus d'acords. Paral·lelament a la seva dedicació a les obres de la seu, Guillem Mieres treballava per a la municipalitat en obres i visures relacionades amb les noves muralles de la ciutat: AHMGi, Comptes del Clavari, reg. CL3, s.f.; CL6, f. 99r. Freixas, (1983), p. 46. Freixas & Fumanal, 2019, p. 203; Canal *et alii*, 2020, p.75. En aquest temps es donava amb relativa freqüència la itinerància dels artífexs tant des de l'exterior com a l'interior de la

D'ençà el 1388, doncs, tot i el pacte fallit, Mieres s'havia compromès a treballar de per vida a la seu de Girona, amb un salari de 3 sous i 10 diners, dos diners o poc més baix que el d'un mestre pedrer de renom, que voltava els 4 sous o 4 sous i mig. Aquest compromís s'havia signat el dia 25 de gener amb la presència de Pere Sacoma com a testimoni, dada que ens interessa remarcar especialment per posar en relleu un cop més que la relació professional estreta entre els dos mestres ja venia de lluny, des de l'inici de la dècada dels seixanta. De 1364 la primera notícia que coneixem de Sacoma a Girona quan encara era ciutadà de Castelló d'Empúries¹⁷ i, sobretot des del moment de l'arribada i instal·lació a Girona de Pere Sacoma l'any 1367, quan rebé l'encàrrec de bastir el pont nou, amb Mieres al seu costat.

No tinc prou notícies, per ara, que em permetin precisar el quadre familiar dels Mieres. Guillem casà primer amb Sibília i en enviudar degué emmaridar-se amb Alamanda, amb qui tingué almenys un fill de nom Guillem i, com s'ha dit, sastre d'ofici.¹⁸ El nostre pedrer Guillem Mieres era ja difunt el 1408. Poca cosa més sabem ni tampoc del grau de parentiu entre Guillem i Pere, germans, cosins germans, o potser oncle i nebot, semblantment al cas dels mestres pedrers coetanis Ramon i Bernat Marenjà.¹⁹

corona catalanoaragonesa. Mestres de procedència forana freqüent era la francesa, singularment dels territoris del nord, tot i que també en trobem de transalpins, flamencs, alemanys i de més enllà. El nombre d'itineràncies es multiplicaren al segle xv. A la darreria d'aquesta centúria l'occident europeu era un món obert en el qual els artífexs i les seves obres circulaven lliurement. Gent amunt i avall viatjaven per un territori sense fronteres, amb oportunitats obertes de treball i d'intercanvis. També hi havia una notable mobilitat interna dels artífexs; per posar un parell d'exemples, els germans Morei, mestres d'obres i escultors d'origen mallorquí treballaren a Mallorca i a Girona, on Guillem *supra* va arribar a ser mestre major de la seu i mestre d'imatges de renom. L'escultor, pintor i mestre d'obres trescentista Jaume Cascalls comptà entre els artífexs més viatgers en recórrer tota la geografia catalana, des de la Catalunya del Nord, Girona i Barcelona, fins a Tarragona i Lleida. Un altre mestre de cases i escultor, Antoni Canet, originari de la vila empordanesa de Verges, va projectar i dirigir d'ençà el 1417 els treballs de la nau de la seu gironina, després d'una itinerància per Mallorca, Barcelona, Castelló d'Empúries i després la Seu d'Urgell. La mobilitat dels escultors va ser singularment activa per causa del seu ofici i de l'obligació contractual de residir a l'indret on s'havia de realitzar l'obra encarregada i també prop d'on es trobava la matèria primera, fet que sovint requeria com a mínim el desplaçament de l'artífex a la pedrera. Vegeu Freixas & Victor, 2009, p. 196-197; Canal *et alii*, 2020, p. 56-57.

¹⁷ AHG, Notarials, Girona 5, vol. 273, s.f. No obstant això, és probable que Sacoma visités o treballés a la ciutat un temps abans.

¹⁸ AHG, Notarials, Girona 1, vol. 223, f. 76v.; Notarials 2, vol. 52, f. 217v. Vegeu nota 10 i canal *et alii*, 2020, p. 203.

¹⁹ Freixas & Fumanal, 2019, p. 201.

Basílica de Sant Feliu de Girona, campanar. Segle XIV. Dissenyat per Pere Sacoma, aquest mestre pedrer va comptar amb la col·laboració dels dos Guillem Mieres, singularment en la construcció de l'alambor o base de la torre-campanar (Foto de l'autor).

AL SERVEI DE L'ESGLÉSIA

Hem de creure que Guillem Mieres desplegarà la seva activitat professional principal a la seu de Girona, on amb un salari de tres sous entra a la nòmina de picapedrers l'1 de juny de 1368 el mateix dia que Pere Sacoma és nomenat mestre major. L'inici del mestratge de Sacoma coincideix amb els primers moviments preparatoris per a l'obra de la porta dels Apòstols i amb una activitat intensa que s'endevina a la vista de la nòmina d'una vintena de pedrers i una vintena més de manobres. Veiem Mieres al costat de pedrers com Bartomeu Rovira, Bernat Pons i del també calciner Guillem Llongaies, de fusters com els Botet, i de ferrers i traginers.²⁰ Amb algunes absències poc rellevants, Guillem Mieres no es mou de la catedral, ocupat principalment en l'obra de la porta dels Apòstols. La pèrdua dels llibres de comptes de la seu entre 1371 i 1375 no ens permet conèixer quina era l'atenció que rebien els treballs de la nau durant aquests primers anys del mestratge de Pere Sacoma. No sabem tampoc quan es van fer presents o preocupants els dubtes del bisbe i del capítol sobre la qüestió de la viabilitat o no de la nau única que es va sotmetre a debat de mestres experts el 1386 entre els quals, com hem dit, va participar Guillem Mieres, que des de 1375 el veiem encapçalar amb un salari de tres sous i quatre diners la nòmina de pedrers de la catedral al costat dels dos Guillem Bofill i de Guillem Morei.²¹

El fet és que l'activitat va decaure significativament a partir de la tardor-hivern de 1375 llevat del portal dels Apòstols, que concentrà una gran empenta constructiva els dos anys següents.²² No seria desencaminat

²⁰ ADG, Llibre d'Obra Catedral, 1, f. 40r, 50v. A la llista de mestres pedrers que treballaven a la seu amb anterioritat, com ara Guillem Bofill I, s'hi afegeixen al llarg de l'estiu de 1368 noms rellevants com Pere Ramon Sapllana, Pere Ramon Bosch i Ramon Marenjà. Concretament a aquest darrer, l'obra li comprà per 140 sous dos grans blocs de pedra extrets de la pedrera del mercader Jaume Mitjavila —de la qual Ramon Marenjà n'era el tinent—, amb destí al "portal quis deu fer a la seu de part de mig die", prova inequívoca que l'obra de la porta dels Apòstols era a punt de començar: ADG, Llibre d'Obra Catedral, 1, f. 58r.

²¹ ADG, Llibre d'Obra Catedral, 4, f. 45, 47; 6, f. 68, 77. El 1377 Guillem Mieres va ser recompensat sota el mestratge de Pere Sacoma amb l'augment del seu salari en 2 diners al dia, segurament per la seva dedicació plena a la porta dels Apòstols. A partir de l'agost d'aquest any hi trobem per primera vegada el parent Pere Mieres, amb un salari de 6 diners inferior al de Guillem.

²² ADG, Llibre d'Obra Catedral, 4, f. 66v-67r; 6, f. 64r. La pedrera d'Arnau Sans I era la proveïdora principal de matèria primera. Aquest temps van arribar a la llotja de la seu els primers blocs de pedra de mides grans per als respatllers de la porta dels Apòstols, que hem de creure acabats la primavera de 1378 quan es paguen a Guillem Bofill I 6 florins i 66 sous per altres quatre blocs de pedra amb destí a l'entaulament del portal. La notable quantitat de noves eines que l'obra adquireix i les que es reparen de les que es fan servir a les pedreres o a la llotja, són un bon indicador de la intensitat dels treballs en determinats moments de l'obra. Vegeu Domenge, 1977, p. 109-112.

pensar que Mieres hauria pogut esculpir alguns elements ornamentals de la portalada, com ara algun respatller o alguna mènsula.

Com tants altres picapedrers de la seva generació, Guillem Mieres va treballar a l'església de Sant Feliu, com a mínim des de l'any 1361, la primera notícia de la seva activitat que tenim fins ara. Ens hem referit ja a la seva participació en la construcció del claustre, sota el mestratge de Pere Capmagre, on degué feinejar fins al seu acabament, entre d'altres treballs en el carejat de carreus al costat del seu més que probable nebot i homònim Guillem Mieres, i al primer cos en talús del campanar, sota la direcció de Pere Sacoma.²³ En aquesta torre campanar, aleshores deslligada del cos de l'església —els dos darrers trams del temple actual encara estaven per fer—, el mestre Sacoma encarregà a Guillem Mieres el reforçament de la torre davant l'amenaça francesa que ja es trobava acampada a l'Empordà, amb una partida de carreus procedents de la pedrera que el mateix Sacoma havia traspasat a Mieres.²⁴

Més tard, el setembre de 1384 reconegué un deute de 124 sous, potser en el marc d'un sotscontracte amb el també mestre pedrer Antoni Escuder I (...1375-1396...), tinent d'una feixa de pedrera a Pedret, per la col·laboració que aquest havia prestat a Mieres en el decurs dels treballs a Sant Feliu.²⁵ Un any després, el març de 1385, l'obra de Sant Feliu rebia 300 carreus dels quals 228 els lliurà Guillem Bofill I i 72 Guillem Mieres.²⁶ I encara més endavant, l'1 d'agost de 1386, Mieres es comprometé amb el beneficiat de la seu Guillem

²³ ADG, Llibre d'Obra Sant Feliu; 454, f.9. Vegeu nota 13.

²⁴ ADG, Llibre d'Obra Sant Feliu, 454, f. 21, 27, 36. Hi participaren al costat de Guillem Mieres altres mestres com Pere Bassa II i un habitual col·laborador seu, Pere Satorra. Al foli 20 d'aquest mateix registre, però vint anys enrere, apareix treballant al campanar Ramon Mieres, l'única referència que coneixem d'aquest pedrer, probable membre de la nissaga.

²⁵ AHG, Notarials. Girona 5, vol. 421, s.f. Es pot pensar que els dos picapedrers haurien treballat coordinadament a l'hora de fornir material lapidi a l'obra, de la mateixa manera que Guillem Bofill I va contractar amb Antoni Escuder I el primer projecte conegut de façana per a la Pia Almoïna de Girona, un exemple més de la interrelació constant entre mestres d'obres a l'hora d'assumir els encàrrecs que rebien: Vegeu Freixas, 2020, p. 227 i ss. Amb Antoni Escuder I i amb el seu parent Pere, Guillem Mieres s'hi havia associat en la construcció d'una capella a l'església de Sant Martí Sacosta, Traspasat Guillem, el seu familiar Pere cobrava l'any 1407 d'Agnès, vídua de l'advocat Guillem Vengut, una quantitat pendent per la construcció de la capella: AHG, Notarials, Girona 6, vol. 115, s. f; 118 s.f.

²⁶ ADG, Llibre d'Obra St. Feliu, 454, f. 25. Transportades per carreters des de Pedret, el mes següent arribaren a l'obra Sant Feliu 1.000 pedres de fil i de "volta" pel preu de 22 sous el centenar, hem de creure que lliurades també per Bofill i Mieres. El destí de tots aquest carreus hauria estat el campanar, la construcció de la volta del qual sabem que hi participà Guillem Bofill I.

Ramon de Serres a realitzar obres prop del seu lloc d'origen, a l'església de Sant Andreu del Terri (Pla de l'Estany), amb l'aixecament d'un arc de pedra picada a tocar del cor fins a l'entaulament de la volta del temple.²⁷

En darrer terme, Guillem Mieres va rebre encàrrecs de promoció privada en companyia del que sembla el seu soci preferent, el mestre pedrer originari de Ripoll, Pere Satorra (...1367-1401...), un altre picapedrer estretament relacionat amb Pere Sacoma en temps del mestratge d'aquest a la catedral. El dia 2 d'abril de 1389, Mieres va convenir amb el cèlebre metge gironí Guillem Colteller la construcció d'una capella al convent del Carme per a panteó familiar que, però, va executar a partir del mateix any el seu col·laborador Satorra.²⁸

Ara com ara no podem considerar la seva condició d'escultor o mestre d'imatges, però sí que, com era habitual entre els mestres pedrers, alguns eren veritables escultors i d'altres solien assumir feines relativament senzilles d'escultura arquitectònica consistents en ornamentació vegetal o zoomorfa de mènsules, respatllers, dossers i relleus heràldics en ossaris i caixes de sepulcres. De la dedicació de Guillem Mieres a aquestes feines en tenim un exemple de valor doble. Es tracta d'un carner que el pedrer Pere Ramon Bosch (...1373-1403...) s'havia compromès a obrar —per tant aquest artífex es dedicava també a feines de talla escultòrica— i que Mieres va ser qui al capdavant el va realitzar el 1384 per a Caterina i el seu fill Bernardí pel preu de 224 sous.²⁹ I un altre carner de pedra que el mateix any 1384 va obrar per a Bernat Miquel, que havia de ser igual a un ossari que havia fet al cementiri de la catedral per al ciutadà de Girona Bernat Estruç, entre altres ornaments, amb els escuts familiars i anells de ferro.³⁰

²⁷ AHG, Notarials, Girona 1, vol. 228, f. 262v-263r.

²⁸ AHG, Notarials, Girona 2, vol. 52, f. 216r-218r; 237r-v.; vol. 53, f. 144v.-146v. El dia 7 de juny del mateix any el seu soci Pere Satorra rebia de Guillem Mieres 25 florins d'or dels 50 que havia rebut de Francesc Corona, obrer de Sant Feliu, per la construcció de la capella. Vegeu Freixas, 2016a, p. 69-70 i 73-75.

²⁹ AHG, Notarials, Girona 3, vol. 413, s.f. Hem de pensar que per aquest preu, l'ossari amb coberta havia de contenir algun element ornamental en relleu, potser sanefes fitomòrfiques i els escuts de la família desconeguda de Caterina, sebollida al convent de Sant Francesc. El mestre pedrer Pere Ramon Bosch, com també Berenguer Calvera i el citat Pere Torra o Satorra se'ls troba treballant al costat de Guillem Mieres. Vegeu Canal *et alii*, 2020, p.75.

³⁰ AHG, Notarials, Girona 5, vol. 413, s.f. Més senzill que l'anterior, el preu fixat de l'ossari era de 190 sous.

Catedral de Girona, porta dels Apòstols. Segles XIV-XV i XX. Guillem Mieres hi participà des del principi i no és descartable la seva intervenció en alguns dels elements ornamentals, com ara en mènsules de guarniment vegetal (Foto de l'autor).

Sobre la qüestió encara a debat de la doble activitat d'alguns mestres de cases i mestres d'imatges, el que avui en diríem arquitectes i escultors, fa la impressió que era força habitual. O, en tot cas, tenim exemples en l'àmbit gironí durant la baixa edat mitjana de noms reconeguts, tots ells mestres d'obres que en algun moment dirigiren l'obra de la catedral, com ara Jaume Faveran,³¹ Guillem de Cors, a qui s'han atribuït totes les claus de volta de la girola,³² Guillem Morei, actiu a la porta dels Apòstols i encarregat pel rei dels sepulcres comtals de Ramon Berenguer II i Ermessenda,

³¹ Freigang, 1989, p.127-132; 195-200; 2002, p. 270; Molina, 2007, p. 741-780; Sureda, 2010, p. 274, 281-282; 287.

³² Sureda, 2010, p. 280, 282-283

Pere de Santjoan,³³ Antoni Canet³⁴ i Rotlí Gauteri, entre d'altres.³⁵ La versatilitat d'aquests picapedrers ja no es discuteix. Des que entraven de fadrins o aprenents en un taller al costat d'un mestre pedrer que alhora era fuster i podia també ser hàbil en el maneig de materials diversos, la seva formació es movia tothora en el coneixement directe i ús de la matèria primera, pedra, fusta o metall. Ser fuster i picapedrer o/i escultor —a la documentació

³³ Valero, 2020, p. 407-424. Atribuïdes tradicionalment la major part de les escultures de la portalada de Santa Maria de Castelló d'Empúries al mestre d'obres i escultor Pere de Santjoan, en un estudi recent, Valero referma un cop més l'autoria a l'artífex picard, amb la col·laboració del seu taller, i la participació de l'empordanès Antoni Canet.

³⁴ Antoni Canet, mestre d'obres i escultor, és l'autor documentat de dues de les grans obres del gòtic català; com a escultor realitzà l'extraordinari sepulcre del bisbe Ramon d'Escales de la catedral de Barcelona (1409-1411), i com a mestre d'obres projectà la gran nau de la catedral de Girona, de la qual dirigí el cobriment dels dos primers trams entre 1417 i 1426 i, com a expert escultor que era va tallar en fusta la primera clau de volta amb la Mare de Déu amb el Nen, col·locada el 1424, i potser també la segona clau amb la imatge d'un emperador, possiblement Carlemany, a qui es va retre culte a la catedral. Vegeu Terés, 2007, p. 62-73; Freixas, 2002, p. 310-320; Molina, 2018, p. 77.

³⁵ Segons l'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans, mentre que *Gauterius* és un nom conegut i documentat a Catalunya des del segle IX, amb una tradició significativa en la forma

dit sovint *mestre d'imatges*— repercutia, sens dubte, en la vida personal i professional dels artífexs medievals. Alguns com Jaume Cascalls conreaven l'escultura i la pintura, i d'altres com Pere Moragues exercien d'escultors i argenters.³⁶

AL SERVEI DE LA CIUTAT

Ignoro si a Girona la universitat tenia institucionalitzada la figura del “mestre de les obres de la ciutat” com succeeix en altres ciutats de la corona catalanoaragonesa, com ara a Ciutat de Mallorca, on era un càrrec municipal nomenat pel mateix municipi, o a València.³⁷ A Girona sabem d'alguns mestres pedrers que van treballar en afers públics al servei de la municipalitat. La protecció de les

adaptada al català Gauteri, *Rotlinus* és un nom gens corrent, l'adaptació catalana del qual correspondria a Rotlí. En el treball sobre aquest mestre, Freixas, 2016-2018, hem escrit el seu nom i cognom Rotlí Gautier per ser la fórmula catalana homogènia adoptada a l'Art Gòtic a Catalunya, Arquitectura I, II, Pintura II, Escultura I, II, (2002, 2003, 2005, 2007). En el seu estudi recent Valero, 2020, p. 217, 218, 247, 251, 253, 256, 257, es decanta per Raulí Vautier, potser perquè resulta més concordant, assenyalamment el cognom, amb l'origen francès del mestre sobre el qual aquest autor no en té cap dubte. Això no obstant, continuem sense descartar la suggestiva proposta de l'origen centreeuropeu de Rotlí Gauteri perquè, d'altra banda, ara sabem que un dels possibles artífexs que van obrar els vitralls medievals de Santa Maria de Castelló fou Gauteri de Borna, com es desprèn de la font documental que conté el treball que es publica en aquest mateix volum dels *Annals*. No seria desencaminat pensar que la *Borna* del Gauteri vidrier o vitraller trescentista, i la *Brunensis* del mestre d'obres i escultor Gauteri quatrecentista corresponen a la mateixa població la qual, sigui la que es vulgui, es trobaria allunyada del regne de França. Si fos així existeix, doncs, la possibilitat de l'arribada a Catalunya durant la baixa edat mitjana d'artífexs centreeuropeus més enllà d'aquests dos cognoms idèntics Gauteri i amb cent anys de separació cronològica.

³⁶ Juan, 2014, p. 41. Després de la formació essencialment empírica que rebia l'aprenent en el taller, aquest esdevenia mestre, sovint amb un ofici poc definit. Tant és així que freqüentment hi hagué mestres d'obra que alhora treballaven d'escultors, i a l'inrevés, com també d'altres que podien treballar també de pintors. Un pintor podia ser ocasionalment escultor, miniaturista i, fins i tot, argenter, encara que aquest cas sembla que es donava en molt poques ocasions. Vegeu Victor, 2009, p. 191; Freixas & Victor, 2009b, p. 198.

³⁷ Juan, 2009, p. 69-80, s'ocupa amb documentació a la mà de la figura “del mestre d'obres de la Ciutat”, en les seves diferents denominacions del càrrec, “obrer de la vila”, “mestre de la Ciutat”, de les seves funcions, les condicions laborals i salarials i la temporalitat del càrrec. Igualment a la València del segle xv, Joan del Poyo fou “mestre de les obres de la Ciutat”, dit també “mestre d'obra de vila”. En algunes ocasions, quan ho requeria alguna situació o projecte determinats, eren més d'un els mestres en nòmina al servei de l'obra pública de la universitat: Vegeu Serra Desfilis, 1994, p. 111-112.

avingudes sovintejades del Ter, la supervisió i conservació de les muralles, ponts, fonts, el rec Monar i els molins, els conflictes de veïnatge, inspecció d'edificis afectats per algun deteriorament perillós per al comú i, en general, la gestió de l'urbanisme requerien l'atenció diligent dels jurats mitjançant l'encàrrec de visures d'edificis i valoració de preus i indemnitzacions i, en el seu cas, la supervisió i direcció de les obres que calia dur a terme per mantenir en bon estat les infraestructures de la ciutat. Guillem Mieres va ser un d'aquests mestres que va compaginar la seva participació en les principals construccions de la ciutat de promoció eclesiàstica, Sant Feliu i la catedral, amb la dedicació al servei de la municipalitat.³⁸ Durant un temps que no podem precisar, Mieres va ser l'encarregat pels jurats de la ciutat de supervisar les obres de les muralles. Home de confiança, voltat d'un cert prestigi entre el gremi de picapedrers, Mieres s'ocupava de fer les estimacions dels preus dels materials, per exemple, per a la torre de Sant Francesc que protegia el pont homònim sobre l'Onyar que comunicava els barris de l'Areny i del Mercadal, on s'alçava el convent franciscà. Per encàrrec de la universitat visurà també construccions que tenien problemes de conservació i comportaven perill per a la via pública, com ara la supervisió que feu dels murs i els arcs de la casa de Pere Tort situada sobre el riu Galligants.³⁹

Tant a la catedral com en la construcció del pont Nou, una obra de promoció i control financer compartit entre la seu i el municipi, Guillem Mieres va treballar sota el mestratge de Pere Sacoma. Es podria dir que va ser el seu col·laborador més proper en gairebé totes les obres que va encapçalar. La qüestió de la col·laboració entre diversos mestres pedrers, puntual o a través de societats convingudes és un fet més evident cada dia que passa. Amb Guillem Morei i el fuster Berenguer Sabater, Mieres va participar el 1383 en un encàrrec dels jurats per visurar una casa del carrer Ferreria Vella en perill d'ensorrament;⁴⁰ amb Berenguer Aixolí (...1388-1403...) treballà el 1403 en una casa del jurista Ramon de la Via (†c.1422), pare de Francesc de la

³⁸ No he trobat d'entre la documentació municipal cap referència a un acord del Consell de nomenament del càrrec de "mestre de les obres de la ciutat", ni cap altre amb una designació similar o diferent. Així mateix no ens consta cap pagament concret en els comptes del Clavari ni el llibre d'Àpoques de la Universitat a cap mestre d'obres que fos titular d'un càrrec equiparable al de (mestre d'obres de la ciutat). Hem de pensar que a Girona, els jurats haurien encomanat la responsabilitat de l'obra pública a diferents mestres d'obres segons la seves capacitats i prestigi reconeguts en cada moment.

³⁹ AMGi, Comptes del Clavari, reg. CL3, s.f.; CL6, f. 76r.; Canal *et alii*, 2020, p. 75.

⁴⁰ AHG, Notarials, Girona 5, vol.318.

Via II (f. 1435).⁴¹ També se'l troba *supra* al costat dels picapedrers Berenguer Calvera (...1326-1377...), Pere Satorra (...1369-1401...) i del citat Pere Ramon Bosch.⁴² En darrer terme, anotem l'accés que Mieres es va procurar a dues feixes de pedrera de Pedret, objectiu que sembla que buscaven un bon nombre de picapedrers, concretament una pedrera de la qual era tinent Pere Bassa i una altra de Berenguer Aixolí, ambdós pedrers, prop de l'església de Sant Jaume. Mieres obtingué el 1397 el lloguer d'aquestes dues pedreres no pas directament dels picapedrers citats, sinó de qui en tenia el domini, na Saurina, vídua del mercader Jaume Mitjavila.⁴³

EL MESTRE PERE MIERES

No hem pogut esbrinar el parentiu entre Guillem i Pere Mieres (...1375-1428...). Casat amb Margarida i més tard amb Cília, amb qui va tenir una filla de nom Antònia que va maridar amb un bracer, Pere Mieres va treballar com el seu parent al costat de Pere Sacoma, per bé que la primera notícia coneguda és de l'agost de 1375, set anys després que Sacoma fos nomenat mestre major de la catedral. Pere havia ja superat l'aprenentatge i es trobava a la nòmina de la seu al costat, entre d'altres, dels dos Guillem Bofill, Guillem Morei, del calciner Bernat Julià, i del seu parent Guillem, enfeinats preferentment en la construcció de la porta dels Apòstols.⁴⁴ L'obra, però,

⁴¹ AHG, Notarials, Girona 6, vol. 94; AMGi, Manual d'Acords, reg. 17542, f. 81r.; 17543, f. 62r. La família patrícia de la Via va tenir un paper destacat en els afers públics de la ciutat des de començament del segle XIV i tot al llarg del XV; Francesc de la Via ocupà el càrrec de conseller, i el 1429 havia estat sobreposat de les obres municipals. Vegeu Guilleré, 1994, p. 266, 275-277, 461; Sobrequés, 1975, p. 33; i Reixach, 2019, p. 830-831.

⁴² Vegeu nota 28.

⁴³ AHG, Notarials, Girona 9, vol. 27, f. 21r. El lloguer fou estipulat per dos anys pel preu de dos florins i mig, repartits en dues pagues anuals.

⁴⁴ ADG, Llibre d'Obra Catedral, 4, f. 47v; 6, f. 68v; 6, f. 77v; 7, f. 56r, 69v. El principal proveïdor de pedra per al portal era en aquest temps la pedrera que explotava Arnau Sans I, on Pere Mieres treballà en la preparació —el canonge obrer emprà la paraula *estanyar*, que podria equivaler a desbastar— i carejat del material lapidi, tant per al portal dels Apòstols com per al paviment davant les capelles de sant Esteve i santa Marta, al costat de l'Evangeli, les quals devia fer poc que haurien quedat enllestides i que ara, el 1380, es pavimentava l'espai de circulació entre les capelles i el mur nord de la vella seu romànica: ADG, Llibre d'Obra Catedral, 7, f. 69r, 70r, 76v; 8, f. 58 r-v. Pere Mieres havia entrat a la seu amb un salari de 3 sous diaris, i el 1380 ja havia augmentat en 8 diners. Sobre la porta dels Apòstols vegeu Freixas 2015.

a la qual Pere Mieres dedicà més atenció fou la construcció de la torre del Sepulcre que sota la batuta de Pere Sacoma s'aixecava damunt la galilea de la seu romànica per a la col·locació de la campana major.⁴⁵ Acabada la torre, Pere Mieres s'absentà un temps de la catedral per atendre altres encàrrecs fins a reparèixer el 1384 enmig d'un ambient d'aturada de les obres, hem de pensar que per esperar del resultat de la consulta de 1386.⁴⁶ L'alentiment de les obres va permetre a Pere Mieres dedicar-se a altres encàrrecs. Ara sabem que l'any 1378 es trobava a Amer ocupat en treballs a l'església parroquial de Sant Miquel.⁴⁷

Els Mieres procedien, com s'ha dit, de Pujals dels Pagesos. L'origen de Pere Mieres queda acreditat també pel fet que el 20 d'abril de 1392 nomenà el causídic de Girona Pere Camós procurador en un plet relacionat amb el mas Mieres per tal que pogués actuar en nom seu en les signatures d'èpoques, alhora que li concedia plena potestat per actuar en qualsevol assumpte en defensa dels seus interessos.⁴⁸

⁴⁵ ADG, Llibre d'Obra Catedral, 8, f.63r; 69v-70r, 72r. Pere Mieres aportà entre la darrerria de 1379 i primeria de 1380 una partida important de material lapidi: 1.000 pedres de fil, un centenar llarg de cantons, 38 canes de *peres de volta*, totes brocades, aquestes darrerres per a la volta de la torre. Totes les pedres venien de Pedret, sense especificar si la pedrera era la d'Arnau Sans I, o una altra de la qual fossin tinents els Mieres. El fet és que els Mieres eren tinents d'una pedrera de l'alou de la pabordia de Desembre de la Seu, juntament amb els mestres pedrers més destacats d'aleshores, entre d'altres el citat Arnau Sans I, Guillem Bofill I, Arnau Sapllana, Arnau Vives, Pere Bassa I, Pere Martí i el mateix Mestre major Pere Sacoma. Concretament Pere Mieres era propietari de la pedrera dita del pont Nou, la primera en sortir del portal de na Dalmaua, que segurament es va fer servir per a les obres del pont. Consta que el 1385 havia adquirit amb la seva dona Margarida el domini útil de dues feixes de pedreres de les quals havien estat tinents els pedrers Guillem Maià i Bernat Costa, i el mateix Pere Sacoma; vegeu Freixas, 1983, p. 59-60; Canal *et alii*, 2020, p. 75-76. Anotem de passada l'arribada de pedra de Pedret per a la torre del Sepulcre fins al seu acabament el 1382 —amb la intervenció també de Guillem Bofill I— amb la fosa i col·locació de la campana major pel senyer Joan Vergés i la instal·lació l'any següent de l'àngel obrat per Guillem Morei: ADG, Llibre d'Obra Catedral, 9, f. 66v; f. 77v; 10, f. 57r-v.

⁴⁶ ADG, Llibre d'Obra Catedral, 13, f. 81r; 14, f. 44r. Amb posterioritat a la consulta segueix treballant a la seu de manera intermitent, creiem que en els treballs de preparació i aixecament de les primeres filades dels pilars que havien de sostenir el temple de tres naus, d'acord amb l'estatut capitular d'abandonar el projecte d'una sola nau, tot i la majoria d'opinions favorables a aquesta darrera opció.

⁴⁷ AHG, Notarials, Girona 5, vol. 222; 225, full solt. Canal *et alii*, 2020, p.76.

⁴⁸ Canal *et alii*, 2020, p. 76. En aquesta procura van actuar de testimonis els pedrers Mateu Albanyà (...1356-1393...), el qual havia treballat a la basílica de Sant Feliu sota el mestratge de Pere Capmagre (†1368), i Miquel Roig, aleshores actiu a Barcelona.

L'origen comú dels dos Mieres, Guillem i Pere, i la contemporaneïtat en una franja cronològica significativa de la seva activitat faria pensar més aviat que haguessin estat germans. Semblantment que Guillem Mieres, el curs professional de Pere transcorregué força temps al costat de Pere Sacoma, també a la basílica de Sant Feliu.⁴⁹ La seva relació amb el mestre de Cervià es perllongà per tant més enllà de l'acabament de la torre del Sepulcre. L'any 1384 reconeixia el cobrament de 100 sous que Pere Sacoma li havia pagat per proveir l'obra del campanar de pedres de fil procedents en aquest cas de la pedrera de Guillem Bofill I, al preu de tres sous per cana.⁵⁰ Notícies com aquesta i d'altres ens fan saber que els artífexs de la pedra concertaven entre ells les feines que rebien amb fórmules diverses de treball de companyonatge i cooperació, a diferència d'altres oficis com la pintura o l'argenteria, els artífexs de les quals exercien un treball de manera aïllada dins els seus obradors, amb o sense col·laboradors. La interrelació entre els diferents protagonistes del treball de la pedra queda reflectida en el testimoniatge d'un o més companys del mateix ofici en els contractes, àpoques i anotacions notariales, fet que acredita les seves relacions també en l'àmbit personal.

Poca cosa més sabem per ara de Pere Mieres. La seva vida degué transcórrer sense gaires inconvenients des del punt de vista professional, i econòmic. De la primera dona Margarida sabem que cobrà 72 sous d'una part del dot; després del traspàs d'aquesta va fer donació en vida de 1.000 sous de la legítima paterna i materna; rebé de la seva segona dona Cília 540 sous del dot —no sabem si una part o el total que, però, es tracta d'un dot per la banda mitjana d'entre els artífexs—; i sabem també que tenia una casa al barri de Vilanova llogada al sabater Esteve Sabater.⁵¹ No li coneixem del cert cap càrrec públic, com ara conseller de la universitat,

⁴⁹ Freixas, 1983, p. 63. El 1384, potser per causa d'una necessitat peremptòria, rebé un préstec de deu florins del canonge de Sant Feliu Arnau Busquets.

⁵⁰ AHG, Notariales, Girona 5, 381, s.f. Un nou pedrer, Francesc Ros originari de la Bisbal actua de testimoni. És de notar un cop més que al costat de Sacoma, Pere Mieres supervisà les obres que el mestre pedrer Pere Bassa I, habitual en la venda de material lapidi a la catedral, estava fent al pont nou proper a les muralles de la ciutat: Vegeu Freixas, 1983, p. 49 i 67.

⁵¹ AHG, Notariales, Girona 1, 339, f. 171v; Girona 5, 226, s.f.; Girona 6, 110, s.f.; Girona 7, 69, s.f.; 340, f. 22. Segons sembla la mitjana del dot entre els artífexs se situava entre els 1.000 i 1.500 sous. No obstant això, estem davant d'un mestre pedrer ben posicionat econòmicament, la reputació del qual li obrí les portes a encàrrecs d'un cert nivell, i que potser li hauria permès formar part de la

però hem de concloure que les relacions professionals que mantingué, des de Pere Sacoma fins a un nombre considerable d'entre els mestres pedrers més destacats del seu temps que treballaven a Girona, acrediten una posició prominent en la construcció. No li sabem tampoc cap vinculació amb el negoci de la producció seriada d'elements arquitectònics obrats amb pedra de Girona, per bé que no es pot descartar atenent l'abast d'aquesta indústria en la majoria de les "empreses" gironines dedicades a la producció estandarditzada de columnes, bases, capitells, àbacs, arcs, etc. per a l'arquitectura religiosa i civil. No sabem quan va traspasar.

De forma coincident amb el seu parent Guillem, Pere Mieres va procurar tenir el domini útil de feixes de pedrera al barri de Pedret.⁵² En resum, podem admetre que els Mieres van desenrotllar la seva activitat en bona part a redós de la figura de qui dominava l'escena de la construcció gironina del tres-cents, Pere Sacoma.

BIBLIOGRAFIA

- CANAL, E.; FREIXAS, P.; NOLLA, J.M.; SAGRERA, J. (2020). *El barri de Pedret. Dels orígens al final de l'edat mitjana*. Girona: Ajuntament de Girona.
- CHAMORRO, M.A. (2004). *La construcció de l'església de Sant Feliu de Girona al segle XIV. Els llibres d'obra*. Tesis doctoral inèdita.

universitat com a jurat de la mà menor. Des d'una posició com aquesta, podia arribar a oferir per a la seva filla un dot de l'entorn de 3.000 sous. Vegeu Juan, 2014, p. 76. Per la seva banda Victor (2004, p. 294) coincideix en la mitjana de 1.000 sous a mitjan segle XIV, moment en què un patrici pagava de dot gairebé vuit vegades més a la seva filla que un artífex de la mà menor, i gairebé deu vegades més passat l'equador de la centúria. Els 1.000 sous de dot es mantingueren també al llarg del segle XV, l'aixovar a banda.

⁵² AHG, Notarials, Girona 1, vol. 224, f. 153v-155v. Vegeu Freixas, 1983, p. 59; Canal *et alii*, 2020, p. 66 i 78. Amb la seva dona Margarida hi posseïen l'any 1384 dues feixes de pedrera, mitjançant compra d'aquest domini d'explotació a Pere Sacoma, ambdues situades prop del portal de Pedret, on també es trobava la pedrera de Bernat Martí. Els canvis de tinença de les feixes de pedreres són freqüents i encara ara se'ns escapa el perquè de tot plegat. Tal vegada tenia a veure amb la durada de determinats contractes d'obres als intervinents dels quals els convenia per raons econòmiques que disposés de la tinença de la pedrera una de les dues parts contractants, i això per raons que no hem pogut esbrinar. El cas és que Pere Sacoma, just després de cedir als Mieres l'explotació de les dues feixes de pedreres situades prop del portal de Pedret, pagà l'any 1384 a Pere Mieres 100 sous per pedres de fil amb destí al campanar de Sant Feliu: AHG, Notarials, Girona 5, vol. 38. Aquest mateix any de 1384 Mieres supervisà amb Pere Sacoma les obres del pont nou la responsabilitat del qual aquest darrer havia delegat en el mestre pedrer Pere Bassa I.

- CHAMORRO, M.A. (2017) "Pere Sacoma, el gran maestro de obras en la Girona del siglo XIV". *Obra Congrua. Estudios sobre la construcción gòtica peninsular y europea, elaborados a partir del Simposio Internacional celebrado en Girona en octubre de 2016, con motivo del 600 aniversario de la reunión de maestros convocada en 1416 para la consulta sobre la continuación de las obras de la catedral*. Madrid: E. Rabasa, A. López i M.Á. Alonso, p. 97-111.
- DOMENGE, J. (1997). "Guillem Morey a la Seu de Girona (1375-1397). Seguiment documental". *Lambard. Estudis d'art medieval*, IX (1996). Barcelona.
- ESPAÑOL, F.; VALERO, J. (ed.) (2017). *Les pedreres medievals a la Corona d'Aragó*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Amics de l'Art Romànic.
- FREIGANG, CH. (1989). "Jacques de Fauran". *Les bâtisseurs des cathédrales gothiques*, Catàleg Exposició. Estrasburg.
- FREIGANG, C. (2002). "La catedral de Narbona com a referent directe de les de Barcelona i Girona". *L'art gòtic a Catalunya*, Arquitectura I. Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- FREIXAS, P.:
- (1983) *L'art gòtic a Girona. Segles XIII-XV*. Barcelona-Girona.
- (2002) "La catedral de Girona". *L'art gòtic a Catalunya*, Arquitectura I. Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- (2015) *Girona. La porta dels Apòstols*. Ajuntament de Girona.
- (2016a) "Art als monestirs gironins. El gòtic". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 57.
- (2016b) *La basílica de Sant Feliu. Primera catedral de Girona*. Ajuntament de Girona.
- (2016-2018) "Un moravià a la Girona del segle XV. Rotllí Gautier, remogut del càrrec de mestre major de la catedral". *Lambard. Estudis d'art medieval*, XXVII (2016-2018). Barcelona.
- (2020) "El front de la Pia Almoina de Girona: Els projectes de 1379 i devers 1425". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 41. Girona
- FREIXAS, P.; FUMANAL, M.A. (2019), "Els Marenyà (...1330-1380...), mestres pedrers de Girona". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 40.
- FREIXAS, P.; VICTOR, S. (2009). "Les condicions de vida dels artífexs". *L'art gòtic a Catalunya*, Síntesi General. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- FUMANAL, M.A. (2019). *La pedra de Girona. L'esclat de l'escultura arquitectònica i cultural. 1300-1350*. Tesi doctoral inèdita. Universitat de Barcelona.
- GUILLERÉ, C. (1994) *Girona al segle XIV*, II. Ajuntament de Girona; Abadia de Montserrat.
- JUAN, A.:
- (2009) "Un artesà del gremi dels treballadors de la pedra al servei de la ciutat". *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 65. Ciutat de Mallorca
- (2013) "Trencadors i picapedrers. Apunts sobre algunes nissagues mallorquines del segle XV i d'inicis del XVI". *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 69. Ciutat de Mallorca.
- (2014) *Lapiscida vel ymaginarius. L'art de la pedra a Mallorca a la baixa edat mitjana*. Publicacions de l'abadia de Montserrat.
- MOLINA, J.:
- (2007) "De genere militari et utroque parente. La nobleza eclesiàstica y los inicios de la catedral gòtica de Gerona". *Anuario de Estudios Medievales*, 37. Barcelona.

- (2018) *La memòria de Carlemany. Culte, litúrgia i imatges de la catedral de Girona*. Aguilar de Campoo.
- REIXACH, A. (2019) *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Gina, 1345-1445)*, 2 vols. Barcelona.
- SERRA DESFILIS, A. (1994). "Al servicio de la Ciudad: Joan Del Poyo y la pràctica de la arquitectura en Valencia (1402-1439)". *Ars Longa: cuadernos de arte*, 5, p. 111-119.
- SOBREQUÉS, S. (1975). *Societat i estructura política de la Girona medieval*. Barcelona.
- SUREDA, M. (2010). "Ut corpus sit formis novo capiti (1347). El pas de la capçalera a la nau en la construcció de la catedral gòtica de Girona". *Studium Medievale*, 3. Besalú.
- TERÉS, M.R. (2007). "Antoni Canet, arquitecte i escultor". *L'art gòtic a Catalunya, Escultura II, De la plenitud a les darreres influències foranes*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- VALERO, J. (2020). *La portalada de Santa Maria de Castelló d'Empúries i els seus artífexs. Iannua Coeli. Portalades gòtiques a la Corona d'Aragó*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona
- VICTOR, S.:
- (2004) "La construcció a Girona i els seus oficis a la Girona del segle XV". Col. Història de Girona, 34. Ajuntament de Girona.
- (2009a) "L'organització del treball en les obres catedralícies i civils". *L'art gòtic a Catalunya, Síntesi General*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- (2009b) "L'estructura professional, familiar i social dels artífexs". *L'art gòtic a Catalunya, Síntesi General*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

[Recepció de l'article: 3-3-2021]
[Acceptació de l'article: 18-5-2021]

